

Szvetlana
Alekszijevis

elhordott
múltjaink

EURÓPA
KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2015

Tíz történet vörös milióban

A DIKTATÚRA SZÉPSÉGÉRŐL
ÉS A BETONBA RAGADT PILLANGÓ TITKÁRÓL

*Jelena Jurjevna Sz.,
a kerületi pártbizottság harmadtitkára, 49 éves*

Ketten fogadtak. Az egyik maga Jelena Jurjevna volt, akivel egyeztettem a találkozóról, a másik pedig az ő moszkvai barátnője, Anna Iljicsna M., aki éppen nála vendégeskedett. Ő is rögtön bekapcsolódott a beszélgetésbe: „Már régen várok arra, hogy valaki elmagyarázza, mi is történik velünk!” Kettejük elbeszélésében minden különbözött, az ismerős nevektől eltekintve: Gorbacsov, Jelcin... De a két asszony számára más volt Gorbacsov és Jelcin is. És a kilencvenes évek is mások voltak.

Jelena Jurjevna

– Már tényleg mesélni kell a szocializmusról? De kinek? Még mindannyian a tanúi voltunk. Tulajdonképpen őszintén meglep, hogy eljött hozzám. Én kommunista vagyok. A nómenklatúrához tartoztam... Mi mostanában nem jutunk szóhoz... befogják a szánkat. Lenin egy bandita, Sztálin meg... Mind bűnözők lettünk, pedig az én kezemhez ugyan egy csepp vér sem tapad. De megbélyegeztek minket, mindannyiunkat...

Ötven vagy száz év múlva talán tárgyilagosan fognak írni arról az életünkről, amelyet szocializmusnak neveztek. Köny-

nyek és átkok nélkül. Majd kiássák a föld alól, mint Trója romjait. Nemrég még tilos volt egyáltalán bármi jót mondani a szocializmusról. Nyugaton a Szovjetunió bukása után felfogták, hogy a marxi tanok ettől még nem dőltek meg, tovább kell gondolni őket. Nem bálványozni. Ott Marx nem volt olyan fétis, mint nálunk. Ilyen szent! Először istenítettük, aztán meg kiátkoztuk. Kidobtuk az egészséget. A tudomány is rengeteg bajt hozott már az emberiségre. Akkor talán irtsuk ki a tudósokat is! Átkozzuk el az atombomba atyját, vagy jobbat tudok – kezdjük azzal, aki feltalálta a puskaport! Azokkal... Nincs igazam? *(Nem ad időt a válaszra.)* Jól tette, hogy kidugta az orrát Moszkvából. Mondhatnánk, hogy ideutazott Oroszországba. Amikor az ember Moszkvában sétál, olyan érzése van, Európában jár: luxusautók, éttermek... Hogy csillognak azok az aranykupolák! De hallgassa csak meg, miről beszélnek az emberek vidéken. Oroszország nem Moszkva. Oroszország Szamara, Togliatti, Cseljabinszk... Mucsaröcsöge... Ugyan mit lehet Oroszországról a moszkvai konyhákban megtanulni? A házibulikban? Csupa blabla... Moszkva egy másik ország fővárosa, nem azé, amelyik a körgyűrűn túl terül el. Moszkva egy turistaparadicsom. Ne higgyen Moszkvának...

Amikor hozzánk jön valaki, rögtön megállapítja: na, ezek itt szovik. Az emberek még orosz viszonylatban is nagyon rosszul élnek. Szidják a gazdagokat, acsarognak mindenkire. Szidják az államot. Úgy érzik, átverték őket, senki sem szólt, hogy kapitalizmus lesz, ők azt hitték, a szocializmust fogják kipofozni.

Azt az életet, amit mindenki ismert. A szovjet életet. Aztán, amíg ők rekedtre ordították magukat a tüntetésen, hogy „Jelcin! Jelcin!”, kifosztották őket. Úgy osztottak meg a gyárakon, üzemekben, hogy nekik semmi sem jutott. Meg az olajon, a gázon – ahogy mondják, mindenben, amit Isten adott. És

ezt csak most fogták fel. Kilencvenegyben mindenki elment forradalmat csinálni. Fel a barikádra. Szabadságot akartak, de mit kaptak? Jelcin forradalmát... gengszterforradalmat. A nővérem fiát kis híján megölték, mert szocialista nézeteket hangoztatott. A „kommunista” szó sértés lett. Majdnem megölték a fiút a környékbeli srácok. A haverjai.

Ültek a kerti pavilonban, gitároztak, beszélgettek. Hogy nemsokára megyünk, összeszedjük a kommunistákat, és felkötjük őket a lámpavasra. Miska Szlucer meg – az apja a mi pártbizottságunkban dolgozott – művelt fiú volt, nekiállt nekik Chestertont idézni: „utópia nélkül az ember ijesztőbb, mintha az orra hiányozna”. Erre aztán rugdosni kezdték – bakancssal, csizmával... „Micsoda, te zsidó fattyú? Hát ki csinálta tizenhétben a forradalmat?” Emlékszem erre a baljós szikrára az emberek szemében a peresztrojka elején, soha nem fogom elfelejteni. Készek voltak meglincselni, golgotára küldeni a kommunistákat... Majakovszkij és Gorkij könyvei a szemetesekűkák tetején heverték... Lenin műveit beadták a papírgyűjtésre. Én meg hazahordtam... bizony! Így volt!!! Én nem tagadok meg semmit! Nem szégyellek semmit! Én nem vagyok köpönyegforgató, nem festettem át a homlokzatot vörösről szürkére! Vannak ám ilyen emberek. Ha vörösök jönnek, megélnézik a vörösöket, ha fehérek, azoknak is éljeneznek. Döbbenetes átváltozásokat láttunk: tegnap még kommunista, ma meg már ultrademokrata. A „becsületes” kommunisták a szemem láttára váltak hívővé és liberálissá. Én meg szeretem azt a szót, hogy „elvtárs”, és mindig is szeretni fogom. Szovi? Ne mondjanak ilyet! A szovjet ember nagyon is jó ember volt, képes volt – nem a dollárokért, nem az idegenek kis zöld papírfecnijeiért, hanem az eszme kedvéért – átkelni az Urálon, elmenni a sivatagba. A Dnyeprogész, a sztálingrádi csata, a világűr meghódítása –

mind az ő műve. A Nagy Szovié! Ez volt én hazám, és az, ahol most élek, nem az. Egy idegen országban lakom.

Én szovjetnek születtem... Az én nagyanyám nem Istenben hitt, hanem a kommunizmusban. Az apám pedig a halála napjáig azt várta, hogy visszatérjen a szocializmus. Már leomlott a berlini fal, széthullott a Szovjetunió, és ő még mindig várt. A legjobb barátjával egy életre összerúgta a port, amikor az vörös rongynak nevezte a zászlót. A mi vörös zászlónkat! A lobogónkat! Apa harcolt a finn háborúban, azt sohasem értette meg, miért is harcoltak, de muszáj volt, és ő fegyvert fogott. Ezt a háborút elhallgatták, nem is háborúnak nevezték, hanem „hadjáratnak”. De apa azért mesélt róla... Csak halkán, otthon. Nem gyakran, de azért emlegette. Amikor ivott... Az ő háborúja a téli tájban zajlott: erdő, méteres hó... A finnek sítalppal a lábukon, fehér terepköpenyben harcoltak, mindig váratlanul jelentek meg, mint az angyalok. „Mint az angyalok” – ezt apa mondogatta róluk... Egyetlen éjszaka alatt képesek voltak megsemmisíteni egy helyőrséget, egy egész osztagot. A halottak... Apa emlékképeiben a halottak mindig vértócsában feküdtek, egy alvó emberből rengeteg vér ömlik ki. Annyi, hogy felolvasztotta a méteres havat maga körül. Apa a háború után képtelen volt akár egy tyúkot is levágni. Vagy egy nyulat. Minden halott állat látványa, a meleg vér szaga is erősen megviselte. Félt a nagy, sűrű lombú fák közelében, mert az ilyen fák lombjában gyakran finn mesterlövészek rejtőztek, úgy hívták őket, kakukkok. *(Hallgat.)* Annyit tennék csak hozzá... Ezek már az én emlékeim... A Győzelem után a mi kis városunk szinte belefűlladt a virágokba, csak úgy tobzódtunk bennünk. A legjobban a dáliákat szerettük, a hagymáikat télre be kellett gyűjteni, nehogy megfagyjanak. Isten ments! Úgy bebugyolálták, úgy dédelgették őket, mint

a pólyásokat. A házak előtt, a kutak körül, a kerítés mentén mindenhol virágok nőttek. A háború iszonyata után igazán vágytak az emberek az életre, az öröme. Emlékszem... Ez most jutott eszembe... *(Hallgat.)* Apa... az én apám csak fél évet harcolt, aztán fogságba esett. Hogyan történt? Egy befagyott tavon át indítottak támadást, az ellenséges tüzéség meg szétlőtte a jeget. Kevesen tudtak kiúszni a partra, akiknek meg sikerült, kimerülten, fegyvertelenül értek oda. Félmeztelenül. A finnek akkor a kezüket nyújtották nekik. Menteni kezdték őket. Volt, aki megragadta ezeket a kezeket, és volt... volt, aki nem fogadta el az ellenség segítségét. Így voltak kiképezve. Apa viszont belekapaszkodott egy ilyen kézbe, őt kihúzták. Jól emlékszem, milyen csodálkozva mesélte ezt: „Snapsszal itattak, hogy átmelegedjek! Száraz ruhát adtak rám! Nevettek, és a vállamat veregették: megúszta, te Iván!” Apa azelőtt soha nem látta az ellenséget közelről. Nem értette, minek örülnek... Negyvenben véget ért a finn hadjárat. A szovjet hadifoglyokat kicserélték a mi fogságunkba esett finnekre. Hosszú sorokban mentek egymással szemben. Amikor a finnek odaértek az övéikhez, ölelgetni kezdték őket, a kezüket szorongatták... A mieinket nem így fogadták, hanem, mintha ellenségek volnának. „Bajtársak! Barátaink!” – futottak felénk a foglyok. „Megállni! Egy rossz lépés, és lövünk!” A sort kutyás őrök vették körül, és ez erre a célra készített barakkokba kísérték. A barakkok körül szögesdrót. Megkezdődtek a kihallgatások... – Hogy estél fogságba? – kérdezte a nyomozó apától. – A finnek kimentettek a tóból. – Áruló vagy! A saját bőröd mentetted, nem a hazát! – Apa is hibásnak érezte magát. Így volt kiképezve... Nem volt semmiféle tárgyalás. Kivittek mindenkit az udvarra, sorba állították őket, és közölték velük az ítéletet: hat év láger hazaárulásért. Vorkutába küldték őket.

Vasutat kellett építeniük ott, az örök fagyban. Istenem! Ezerkilencszáznegyvenegy volt... A németek már Moszkva alatt jártak... Nekik meg nem mondták, hogy háború van, hiszen ők ellenséges elemek, csak örvendeznének.

Már egész Belorusszia a németeké volt. Szmolenszk elesett. Amikor ők ezt megtudták, mind azonnal a frontra akartak menni, leveleket írtak a lágerparancsnoknak... Meg Sztálinnak... Azt felelték nekik: „Ti, rohadékok, csak dolgozzatok a háterszágban, a fronton nincs szükségünk árulókra.” És ők... apa... ő mondta így nekem... mind zokogtak, amikor megkapták a választ... *(Hallgat.)* Látja, vele kellett volna találkoznia... De apa már nem él. A láger megrövidítette az életét. Meg a peresztrojka. Nagyon sokat gyötrődött. Nem értette, mi történt. Az országgal, a párttal. Apám... Hat év alatt a lágerben elfelejtette, milyen az alma, a káposztafej... a paplan és a párna... Híg levest kaptak naponta háromszor, huszonöt emberre jutott egy vekni kenyér. Szénát gyúrtek a fejük alá, matrac helyett deszkákon háltak. Az én apám... Furcsa volt, nem olyan, mint más apák... Meg nem tudott volna ütni egy lovat vagy tehenet, belerúgni egy kutyába. Én mindig sajnáltam őt. A többi férfi meg kinevette: „Miféle férfi az ilyen? Asszony vagy te!” Anyámat megríkatta, hogy nem olyan, mint mások. Néha felemelt egy-egy káposztafejet, nézegette... Meg a paradicsomot is... Eleinte meg egyáltalán nem beszélt, semmit nem osztott meg velünk. Tíz év múlva eredt el a szava. Igen, csak akkor... A lágerben egy ideig a halottakat hordta. Egy nap alatt tíz-tizenöt holttest gyűlt össze. Az élők gyalog jutottak vissza a barakkokba, a halottak meg szánokon. A parancs szerint le kellett venniük róluk a ruhát, és a halottak úgy feküdtek ott a szánon, mint az ürgefiókák. Ez apa szavajárása volt... Akadozik a szavam... A felindu-

lás miatt... Persze, izgulok... A lágerben az első két évben senki sem hitte, hogy túlélheti. Akit öt-hat évre ítéltek, még emlegette az otthonát, de akit tízre-tizenötre, az nem gondolt haza. Nem beszéltek senkiről, se feleségről, se gyerekről. „Ha erre gondolsz, biztos nem éled túl” – így mondta apa. Mi vártuk őt... „Ha az apa hazaér, meg sem ismer majd engem!” „A mi apukánk!” Jólesett újra és újra kimondani: „Apa”. És aztán visszatért. A nagymama meglátott egy katonaköpenyes embert a kertkapuban. – Kit keres, kiskatona? – Meg sem ismeresz, anya? – A nagymama ott helyben összeesett. Így tért apa vissza... Tele volt fagyott sebekkel, a keze és a lába attól fogva örökké fázott. És anya? Anya azt mondta, apa jó emberként tért vissza a táborból, pedig ő attól félt... őt azzal riogatták, hogy aki onnan visszajön, az gonosszá válik. Az én apám meg örülni akart az életnek. Volt egy mondása: „Szedd össze magad, a legrosszabb még hátravan!”

Elfelejtettem, hol is történt ez... Talán az átmeneti gyűjtőtáborban? Négykézláb kúsztak a nagy kertben, a fűvet rágták. Alultápláltak, pellagrások. Apa jelenlétében nem volt szabad bármire is panaszkodni, ő tudta, hogy „a túléléshez az embernek három dologra van szüksége: kenyérre, hagymára és szappanra”. Csak erre a háromra... semmi másra... Ezek az emberek, a mi szüleink, ma már nem élnek... Ha maradt még közülük valaki, múzeumi vitrinben kéne őrizni, üveg alatt. Mi mindent éltek át! Amikor apát rehabilitálták, az összes szenvedése fejében átnyújtották neki kéthavi zsoldját. De a mi házunkban még nagyon sokáig ott lógott egy nagy Sztálinkép a falon. Nagyon sokáig... Jól emlékszem rá. Apában nem volt sértettség, úgy tartotta, azok ilyen idők voltak. Kegyetlen idők. Erős országot építettek. És fel is építették, legyőzték Hitlert! Így mondta apám...

Én komoly kislány voltam, igazi úttörő lány. Mostanában mindenki azt gondolja, hogy az úttörőmozgalomba bekényszerítették a gyerekeket. Dehogyan volt kényszer. Mindenki vágyott rá, hogy úttörő lehessen. Hogy dob- és trombitaszóval vonuljon együtt a többiekkel. Úttörődalokat énekeljen. „Szép hazánk, szeretünk mi örökké / Nincs is hozzád hasonló”, meg: „A nagy sasmadár nevel milliányi fiókat / és büszke reánk ez a nép...” A mi családunk múltja nem volt makulátlan, hiszen apa ült, úgyhogy anya aggódott, hogy nem vesznek fel úttörőnek, vagy legalábbis nem elsőre. Én meg úgy szerettem volna együtt lenni a többiekkel... Igen, nagyon akartam. Így tettünk esküt: „úttörő becsületszavamra!”, vagy: „lenini becsületszavamra!”. A legsúlyosabb eskü meg ez volt: „sztálini becsületszavamra!”. A szüleim tudták, ha azt mondom: „sztálini becsületszavamra”, biztos nem csapom be őket.

Istenem! De hát nem Sztálinra akarok emlékezni, hanem az életünkre... Beiratkoztam egy szakkörbe, tangóharmonikázni tanultam. Anya élmunkás volt, kitüntetést kapott. Nem csak rémtettek voltak... kaszárnyaélet... Apa a lágerben sok művelt emberrel jött össze. Seholy máshol nem találkozott ilyen érdekes emberekkel. Voltak, akik verseket írtak, az ilyeneknek nagyobb esélyük volt a túlélésre. Mint a papoknak is, azok meg imádkoztak. És apa azt szeretette volna, ha minden gyereke felsőfokú végzettséget szerez. Ez volt az álma. És mi mind a négyen főiskolát végeztünk. De arra is megtanított minket, hogyan fogjuk az eke szarvát, és hogyan kaszáljuk a szénát. Meg tudok rakni egy szénásszekeret, kazlat rakni is tudok. „Még ez is jól jöhet”, így tartotta apa. És igaz volt.

Jólesik emlékezni... Szeretném megérteni azt, amit átéltem. Nemcsak a saját életemet, de a közöset is... a szovjetet. Nem vagyok oda meg vissza a népemtől. Se a kommunisták-

tól, se a kommunista vezérektől. Főleg mostanában. Mindenki olyan kisszerű lett, kispolgári, mindenki csak a dolce vitára vágyik. Fogyasztani, fogyasztani. Harácsolni. Már a kommunisták sem a régié. Laknak itt olyan kommunisták, akik több százezer dollárt keresnek évente. Milliomosok! Londoni lakás... ciprusi palota... Miféle kommunisták ezek? Miben hisznek? Ha rákérdezel, csak bolondnak néznek. „Ne etessen már minket ilyen szovjet mesékkel! Kinek kell ez?” Egy ilyen országot tönkretenni! Elkótyavetyélni! A Hazánkat... Azért, hogy egyesek szidhassák Marxot, meg körbeutazhassák Európát. Legalább olyan szörnyű időket élünk, mint Sztálin alatt... Én vállalom a szavaimat! Ezt is megírja? Nem hiszem. *(Látom, hogy tényleg nem hiszi.)* Már nincsenek kerületi és területi pártbizottságok. Véget vetettek a szovjethatalomnak. És mi lett helyette? Dzsungelháború... Rablók hatalma... Összeverekedtek a legzsírosabb koncon. Istenem! Ez a Csubajsz... „A peresztrojka atyja”... Most mit összekérkedik, előadásokat tart szerte a világban. Azt bizonygatja, hogy más országokban évszázadok óta alakul a kapitalizmus, nálunk meg három év alatt teremtették meg. Sebész késsel dolgoztak... És ha volt is, aki lopott ezt-azt, hát annyi baj legyen, lehet, hogy az unokáik már rendes emberek lesznek. Brrrrr! És még ezek nevezik magukat demokratának... *(Hallgat.)* Samu bácsi meséit hallgatták, amerikai gúnyát húztak. De nem illik rájuk. Idétlenül festenek benne. Hát így! Nem a szabadság után kapkodtak a népek, hanem a farmer után... A szupermarketek után... Elkábította őket a sok csilivili csomagolás... Most a boltjaink tele vannak mindenfélével. Bőség van. De a kolbászhegyeknek semmi közük a boldogsághoz. A dicsőséghez. Ez egy nagy nép volt! Markecolók, fosztogatók, csencselők és menedzserek hordájává tették...

Jött Gorbacsov... A lenini elvek visszatérését kezdték el emlegetni. Mindenki lelkes volt. Feldobott. A nép már jó ideje várta a változást. Andropovban is bíztak annak idején... Na igen, kágébés volt... Hogy is magyarázzam? Az SZKP-től már nem féltek. A sörösbódé mellett a férfiak néha káromkodva szidták a pártot, de a KGB-t soha... Dehogymerték volna! Ez azért az eszükbe vésődött... Tudták, hogy ezek a fiúk tüzzel-vassal szoktak rendet tenni. Nem akarok közhelyeket hajtogatni, de Dzsingisz kán torzította így el a génjeinket... Meg a jobbágyság intézménye. Megszokták, hogy mindenkit ütni kell, verés nélkül semmi sem működik. Andropov tényleg ezzel kezdte – rövidebbre fogta a pórázt. Elkanászodtak az emberek – munkaidőben moziba, fürdőbe jártak, boltokba futkostak. Teázgattak. A rendőrség razziázott. Igazoltatták az embereket, elkapták a lógósokat ott helyben, az utcán, a kávéházban, és jelentették az ügyet a munkahelyeknek. Pénzbírság, kirúgás jött utána. De Andropov súlyos beteg volt. Hamar meghalt. Mi meg csak temettük, temettük őket... Gorbacsov előtt ez volt a kedvenc viccünk: „A TASZSZ közleménye következik: „Röhögni fognak, de meghalt az SZKP KB soron következő főtitkára...” Hahaha... A nép otthon, a saját konyhájában nevetett, mi meg a miénkben. A talpalatnyi szabadságban... A konyhai fecsegés... *(Nevet.)* Jól emlékszem még arra, ahogy a beszélgetés idejére felhangosították a tévét vagy a rádiót. Igazi tudomány volt ez. Egymást okítottuk, mit kell csinálni, hogy a telefont lehallgató kágébések ne értsenek semmit a beszélgetésből: tekersz egyet a tárcsán – a régi telefonok tárcsásak voltak, lyukakkal a számok helyén –, az egyik lyukba bele nyomsz egy ceruzát, és rögzítéd... ujjal is lehetett tartani, de hát az ujjá csak elfárad az embernek... Gondolom, ezt maga is tanulta. És ha valami „bizalmas” közlendőnk volt, két-három

méterrel távolabb léptünk a telefontól. Spiclikedés, lehallgatás – ez volt mindenhol, az egész társadalmat áthatotta, még mi is találhattuk a kerületi PB-ben, hogy ki a tégla. Aztán később kiderült, egy ártatlan emberre gyanakodtam, és nem egy ember jelentett, hanem többen is. És azokra sohasem tippeltem volna... Az egyik a takarítónőnk volt. Barátságos, jólelkű asszony. Szerencsétlen sorssal. A férje iszákos volt. Istenem! Még maga Gorbacsov is... az SZKP KB főtitkára... Az egyik interjújában olvastam, hogy amikor bizalmas beszélgetést folytatott az irodájában, ő is ugyanazt csinálta – teljes hangereőre állította a tévét vagy a rádiót. A komoly tárgyalásokra a vidéki nyaralójába hívta az embereket. Na, és ott... Kimentek az erdőbe, sétálgattak, úgy beszélgettek. A madarak csak nem jelentenek... Mindenki félt valamitől, még azok is, akikről a többiek félték... Én is féltém.

Az utolsó szovjet évek... Mire is emlékszem? Folyamatosan szégyelltem magam. A kitüntetésekkel teleaggatott Brezsnyevért, meg amiatt, hogy az emberek összkomfortos idősök otthonának csúfolták a Kremlt. Az üres pultokért a boltban. A terveket teljesítettük, sőt túlteljesítettük, de kapni nem lehetett semmit. Hol a tejünk? Hol a hús? Még most sem értem, hová tűnt el minden. A tej egy órával nyitás után már elfogyott a boltokból. Az eladók már déltől a lepucolt pultok között álltak. A polcokon háromliteres nyírfaszörpös konzervek álltak, és pár zacskó só, valamiért mindig átnedvesedve. Meg dobozos sprotni. Ennyi! Ha kolbászt szállítottak, egy fél perc alatt szétkapkodták. A virsli és a pelmenyi csemegeszámba ment. A kerületi PB-ben folyamatosan ment a cserebere: ennek a gyárnak tíz frizsider és öt szőrmebunda, annak a kolhozoknak két jugó ülőgarnitúra és tíz női táska. Lásbasokat, női fehérneműt osztogattak... harisnya-

nadrágot... Egy ilyen társadalom csak a megfélemlítésre támaszkodhat. Rendkívüli intézkedésekre – egyre többet löni, egyre több embert lecsukni. De a szolovkis, belomorkanalos szocializmus ideje lejárt.

A peresztrojka... Volt egy pillanat, amikor az emberek újra belénk vetették a bizalmukat. Sokan beléptek a pártba. Mindenki nagyon bizakodó volt. Akkor még naivak voltak mind – a baloldaliak is, a jobboldaliak is, a kommunisták is, meg a szovjetellenesek is. Most már szégyelljük az akkori naivitásunkat. Szolzszenyicint istenítik. A vermonti nagy bölcs! Nem Szolzszenyicin volt az egyetlen, aki felfogta, hogy úgy, ahogy élünk, többé már nem lehet élni. Ilyen hazugságban. Hiszi, vagy sem, de a kommunisták is tudták ezt. A kommunisták között sok volt az okos, becsületes, őszinte ember. Én személyesen is ismertem ilyeneket, főleg vidéken volt sok belőlük. Mint az én apám... Apát nem vették fel a pártba, csak szenvedést köszönhetett neki, mégis hitt benne. Hitt a pártban és a hazában. Minden reggelét úgy kezdte, hogy kihajtogatta a *Pravda*-t, és elolvasta az első szótól az utolsóig. Több olyan kommunista volt, akinek nem volt párttagkönyve, mint akinek volt, az ilyenek a lelkükben hordták a kommunizmust. (*Hallgat.*) A felvonulásokon mindig feltűnt ez a transzparens: „A nép és a párt egy test, egy lélek!” Így is volt. Én nem agítálok most, csak elmondom, hogy voltak ezek a dolgok. Már senki sem emlékszik... Sokan léptek be lelkiismereti okokból a pártba, nem csak a karrierizmus meg a gyakorlatias megfontolások miatt: „Ha nem vagyok párttag, és lopáson kapnak, leültetnek, de ha párttag vagyok, csak kizárnak a pártból, de nem ültetnek le.” Engem felháborít, ha a marxizmusról valaki lenézően, gúnyosan beszél. Ki vele a kukába! A szemétdombra! Ez egy nagyon jelentős tan,

túlél minden üldöztetést. Túléli a mi szovjet kudarcunkat is. Mert... ennek több oka is van. A szocializmus nemcsak a lágereket, a spicliket meg a vasfüggönyt jelenti, hanem egy igazságos, tiszta világot: megosztolni mindenen, megszánni a gyengéket, együtt érezni velük, ahelyett hogy csak magunknak harácsolnánk. Az szokták emlegetni nekem, hogy nem lehetett autót venni, de hát senkinek nem volt autója. Senki nem járt Versace öltönyben, és nem vett házat Miami-ban. Hisz a Szovjetunió vezetői egy középvállalkozó életszínvonalán éltek, nem úgy, mint a mai oligarchák. Nem építettek maguknak olyan jachtokat, ahol pezsgő folyt a zuhanyrózsából. Csak gondoljon bele! „Vásároljon rézkádat!” – hirdeti a tévéreklám, az ára meg, mint egy kétszobás lakásé. Most mondja meg, ezt kinek szánják? Aranyozott kilincsek... Ez a szabadság? Egy kisember, egy átlagember itt senki, egy nulla. A társadalom alján tengődik. Akkor meg beírhatott az újságba, elmehetett panaszt tenni a kerületi pártbizottságba a főnökére, vagy a rossz szolgáltatásra... vagy a hűtlen férjére... Voltak hülyeségek is, elismerem, de hát ma ki hallgatja meg a kisembert egyáltalán? Ki törődik vele? Emlékszik a szovjet utcanevekre? Vasöntők útja, Élmunkások útja... Gyár utca, Proletár utca... A kisember... Ő volt a legfontosabb. Azt mondja, ez csak díszlet volt? De most nem is kell rejtegetni a szándékokat. Ha nincs pénz, tűnés! Nyomás a híd alá! Az utcákat is átnevezik: Polgár utca, Kereskedő utca, Nemes utca... Már kolbászból is láttam olyat, hogy Herceg kolbász, meg van Tábornok bor... A pénz és a siker kultuszát éljük. A legerősebbek, legizmosabbak maradnak életben. De nem mindenki tud mások fejére taposni, mások kezéből tépni ki a koncot. Vannak, akik természetük szerint képtelenek erre, és olyanok is, akiknek csak nincs hozzá gusztusuk.

Vele (*a barátnője felé biccent*) persze szoktunk vitatkozni... Ő azt bizonygatja nekem, hogy az igazi szocializmushoz tökéletes emberekre lenne szükség, ilyenek meg nincsenek. Az eszme csak fantazmagória... csak mese. A mai ember már sohasem cserélné el a lestrapált nyugati kocsiját meg a világuútlevelét a szovjet szocializmusra. Én meg másképp gondolom: szerintem az emberiség a szocializmus felé halad. Az igazságos társadalom felé. Nincs más út. Nézze csak meg Németországot... Franciaországot... Ott van a svéd modell. Az orosz kapitalizmus meg milyen értékeket vall? Csak az „alja ember” iránti megvetésről szól... Akinek nincs több milliója, Mercedesese... A vörös zászló helyett – „Krisztus feltámadott!” És a fogyasztás kultusza... Az ember nem valamilyen emelkedett gondolattal a fejében alszik el, hanem arra gondol, mit nem vett meg aznap. Azt hiszi, azért omlott össze a Szovjetunió, mert a nép megtudta az igazságot a GULAG-ról? Csak azok hiszik ezt, akik a könyveket írják. De az emberek... az átlagos emberek nem a történelemmel kelnek-fekszenek, az ő életük egyszerűbb: beleszeretnek valakibe, összeházasodnak, gyerekek lesz. És építenek egy házat. Az ország abba bukott bele, hogy hiánycikk volt a női csizma meg a vécépapír, abba, hogy nem árultak narancsot. Meg ilyen rohadt farmereket! A boltok itt most olyanok, mint a múzeumok. Vagy a színházak. És arról győzködnek engem, hogy a Versace- meg Armani-féle rongyokon kívül az embernek másra nincs is szüksége. Ez elég is neki. Csak piramisjátékból meg részvényekből áll az élet. A szabadság a pénz, a pénz meg szabadság. Az életünk meg egy lyukas garast sem ér. Hát, ez bizony... ez... tudja... Erre nem is találok szavakat... Sajnálom a kisunokáimat. Sajnálom. Napról napra ezt sulykolják a fejükbe a tévéműsorok. Nem értek én ezzel egyet. Én mindig is kommunista voltam, az is maradok.